2024/2 LXVII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

TARTALOM

Tóth Olivér: „Hiszem, hogy a fotográfia képes az embereket elgondolkodtatni”

Pfisztner Gábor: Abstractum

Ébli Gábor: Ica képei

Gáspár Balázs: Egy balatoni nyártól a feminista kritikáig, avagy egy fénykép útja Haár Ferenctől Barbara Krugerig

N. Kovács Zita: Isparomar Szabó Zsolt – Létezem

Ébli Gábor: Fotótapéta

Surányi Mihály: Két metszet

Balogh Tünde: Fényképészek Szarvason

Barta Edit: Párhuzamos történetek

Vedres Ágí: Út a magas hegyrei – Az ismeretlen fájdalom titokzatos szépsége

Farkas Zsuzsa: Egy mester a feledés homályában - Tiedge János vizitkártyái

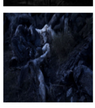
E számunk szerzői – 2024/2

SUMMARY– 2024/2

Vedres Ágí: Út a magas hegyrei – Az ismeretlen fájdalom titokzatos szépsége

Eldad Rafaeli művész, fotográfus, kurátor, a kortárs fotográfia egyik elismert személyisége, aki nagyban hozzájárult az izraeli fotográfia fejlődéséhez. Művészi fotográfiáin keresztül folyamatosan próbálja összekapcsolni a személyes szemlélet összetett mintáit. Egyedülálló fotóit több múzeumban és galériában kiállították Izraelben és világszerte, és számos neves gyűjteményben szerepelnek, többek között a jeruzsálemi Izrael Múzeumban, a tel avivi Művészeti Múzeumbanii és a herzliyai Kortárs Művészeti Múzeumban.iii Rafaeliiv sok neves magazinnal dolgozott együtt: *Stern*, *Libération*, *Paris Match*, *Newsweek* és *Yedioth Ahronoth*. 2009-ben megalapította az Izraeli Nemzetközi Fotográfiai Fesztivált,v amelynek 2015-ig művészeti igazgatója volt.

A portói Portugál Fotográfiai Központban 2024. június 23-ig látogatható a *The Way To The High Mountain* [*Út a Magas Hegyre*]vi című kiállítás, az első olyan portugál tárlat, amely Eldad Rafaeli művészetét hivatott bemutatni; a kiállított fotográfiák az elmúlt időszakban készültek, így a 2016 és 2024 közötti időszakot fedik le. Az itt látható művek fele 2023-ban és 2024-ben készült. A Portugál Fotográfiai Központ (CPF) a volt Cadeia da Relaçãovii börtön épületében található. A központot 1997-ben hozta létre az akkori Kulturális Minisztérium, jelenleg a Könyvek, Levéltárak és Könyvtárak Főigazgatóságának felügyelete alatt áll, melynek hatásköre a portugál fotográfiai örökség népszerűsítésére és megbecsülésére irányul, nevezetesen a minták archiválásával és a Nemzeti Fotográfiai Gyűjtemény kezelésével.viii

A szóban forgó kiállítás az Ángela Ferreiraix nemzetközi kurátor és portugál művész által kurált Eldad Rafaeli izraeli művész korszakalkotó munkásságát mutatja be, művészi pályafutásának néhány ikonográfiai képét, valamint a közelmúltban készült felvételeit.

Vedres Ágí: Az előcsarnokba lépve, a látogatókat egy szövött falikárpit nagyméretű fotója fogadja, amelyen egy szarvaspárt látunk az erdőben; a látvány egyszerre romantikus előképnek hat, együttal a szürrealitás fogalmát is előrevetíti. Miért pont ez a fotó került a tárlat nyitóelemeként a bejárathoz?

Eldad Rafaeli: A fénykép mérete, a nyitófal elhelyezése és Ángela Ferreira nemzetközi kurátor bevezető szövege mellett – véleményem szerint – izgalmas hangulatot teremt az előcsarnok hatalmas terében. De valóban, a kiállítás nyitóképe utal egyrészt egyfajta spiritualisabb rétegre, másrészt egy erőteljes hatású gobelin típusú szőnyegre, amely lehetővé teszi számunkra, hogy érezzük a rést, a sebet, a valóság és a képzelet közötti szakadékot, ami egy titokzatosabb, megoldatlan, érdekes megközelítést tesz lehetővé, már az első pillanattól kezdve.

Egy jó fénykép – az én szememben – személyes titkot rejt, magában hordozza a sötét erdő áldozatát és a szarvas büszke tekintetét is, amely az egzisztenciális sötétséget, aggodalmat, félelmet és magát a szépséget is jelképezi egyszerre. Csend az erdő vadságával szemben.

V. Á.: Mi inspirálta arra, hogy a megfoghatatlan és titokzatos utazás témáját vizsgálja a fotóiban?

E.R.: Komplexen fogalmazva: Az *Út a magas hegyre*, átjárja a lélek legmélyét, és megpróbál egy új párbeszédet és diskurzust nyitni, az életet magát próbálja komplexen bemutatni, a világot Izraelben és az én világomat. A költészet, a fotózás, a kiállítás, a könyv és a film az egyik rész, a másik pedig egy bensőséges, érzelmi mélységgel teli rész, amely négy fejezetre oszthatói:

1. A szeretett nő személyén keresztül.

2. A tájon keresztül – létezhet-e intimitás, a tárgyak és a lélek tájai előtt.

3. A tömegen keresztül – sok ismeretlen ember előtt, mint például, a fák és tárgyak előtt.

4. A halálon keresztül – általában véve, a halál mély és fájdalmas fogalma, de másfajta értelmezésben: a tüskés körte bokrokonx keresztül, melyek az „izraeliséget” jelentik, másrészt pedig a halottakat, a fájdalmat és a fekete sötétséget szimbolizálják. Erről a négy irányú megközelítésről akkor beszélek, amikor megtestesülnek bennem a fájdalmas tapasztalatok a múltamból, mely a mérhetetlen szeretet, a sebezhetőség és a boldogság pillanataival párhuzamosan jelenik meg.

V. Á.: Milyen személyes kapcsolatok vagy élmények befolyásolták ezt a tematikus megközelítést?

E.R.: Ebben a kiállítási anyagban a tekintetet vizsgálom, az érzelmek határainak feszegetésére való képességet, a sebezhetőség és a kiszolgáltatottság, az őszinteség és a valódiság lehetőségét. Ezen túlmenően pedig úgy éreztem, hogy ez még mindig nem elég, ezért a könyvben való megszólalásra olyan személyeket kértem fel, akik az életem részei, így Gilles Peress-t,xia híres francia fotóst, aki nagy hatással volt rám, életem szerelmét Tal Angelt,xiiMeir Wigodertxiii kultúrakutatót, fotóst és közeli barátomat, és az író és rendező Shiri Artzit.xivÁngela, a művész, író, fotós nemzetközi kurátor,rendkívüli érzékenységgel közelített mindezek megfogalmazásához: „Eldad a szakadék szélén áll, élet és halál között ingadozik, a szépség és a csússág között, ahol minden összefonódik és összeütközik egymással – a bánat az örömmel –, erőteljessé téve és mély jelentőséggel ruházva fel művét. Amikor katonai szolgálata alatt, a háború kontextusában szemtől szembenézett a halállal, a művész nemcsak az előtte megjelenő látvánnyal erősítette fel, hanem a tudattalanba is mélyen lemerült.”xv

V. Á.: A fotóit végignézve, az ember úgy érzi, mintha egy elvarázsolt „álomvilágban” járna, amely tele van a világ szép, de egyben félelmetes képeivel is; a kiállítás egésze mindezek miatt is, talán filmszerű. Hogyan dolgozta ki a koncepciót?

E.R.: Az épület hatalmas ablakai, a beáradó fény és a mesterséges megvilágítás kombinációja tette lehetővé a tér atmoszférájának pontos megalkotását. És ami a legfontosabb, egy hosszú és mindenre kiterjedő beszélgetés Ángelával, aki finomított, pontosított, és segített abban, hogy ez a komplex kiállítás létrejöhessen.

V. Á.: Mi késztette arra, hogy Bernardino Luini: Salome Keresztelő Szent János fejévelxvi *című festményének másolatát is megjelenítse a kiállításon?*

E.R.: Ezeknek a fotóknak a használata a szobrok és műalkotások eltérő interpretációját jelenti a kiállítási térben, együttal lehetővé teszi a művészi lélek értékeinek való megfeleltetést; egy diskurzust az alvilággal, a félelmekkel, a halállal, a szerelemnek/szeretetnek, az érzelmeknek, a költészetnek történő átadás képessége mellett. Másfelől, egyik sem lehet teljesen tökéletes, erre a lehetőségre szeretnék rámutatni, életünk összetett valóságában.

V. Á.: Az Ön kiállítási koncepciója nemcsak festményeket, hanem ókori római szobrokat és szobormásolatokat is megjelenít, ami tematikusan megerősíti a szerelem, a mély érzelmek, de a fájdalom és az elmúlás fogalmát is.

E.R.: Fontos volt számomra, hogy ezt a részt is beemeljem a kiállításba, a múzeumi és művészeti térbe. Egy másfajta, nyitott, figyelmes, új, mélyebb térbe, ahol sokféle dialógus és értelmezés lehetséges. A rideg múzeumi tér és a kőfalak arra kényszerítettek, hogy sokat gondolkodjak a térből következő változtatásokon, amelyek egyfajta áramlást, energiát és különböző megvilágítást adnak a látványhoz. A háromszög alakú falak felépítése, lehetővé tette ezt a fajta mozgást, a tér titokzatosságának megteremtését, a tartalom fokozatos feltárását.

V. Á.: Honnan erednek a halál és a félelem démonjai az alkotásaiban? Meg tudna osztani olyan konkrét történetet vagy tapasztalatokat fotós életútjából, amelyek megerősítették az intimitás, a sebezhetőség és az élet összetettségének feltárásának fontosságát az alkotói tevékenységében?

E.R.: Évekig katonaként és sajtófotósként is háborús és konfliktusövezetekbe kényszerültem, olyan helyzetekbe, amelyek aztán kívül-belül megsebeztek. A mai napig is, hatalmas a fájdalom Izraelben és Gázában – mindkét oldalon egyaránt; az elrabolt emberek, a rengeteg halott, a fájdalom és a szenvedés, amely egyre elviselhetetlenebbé vált. A háború szörnyű katasztrófa, amelynek véget kell vetni! Az egyetlen lehetőség a két nép békés egymás mellett élése és együttműködése. „Eldad érett művészként – mindig is úgy gondoltam–, megpróbálja kiűzni a démonokat, amelyekkel fiatalon, a hadseregben találkozott. Soha nem lehetne megérteni a műveit, ha nem ismernénk fel azt, ami az éjszaka sötétségében leselkedik; az emberi tapasztalat és az emberi természet rejtett arcát. […] Ebben a világban az érzelmek úgy szárnyalnak, akár egy óriási, sötét sas, mindent látva lent, a kínlódó lelkekkel teli homályban.”xvii

V. Á.: A kiállításon a fotók mellett egy rendkívül izgalmas film is látható. Miben áll az album, a kiállítás és a film „trilógiájának” egysége?

E.R.: Ezzel együtt, különböző technikákat használtam a könyv megalkotásában és a kiállítás kapcsán, valamint különböző kamera formátumokat is használtam, színes és fekete-fehér-analóg negatívra fotóztam, emellett digitális és 35mm-es, 6x6 mm-es formátumokat, mobilfotókat, panorámafotókat, Hasselblad XPan-t. Továbbá Studio On-Location világítást az időterek kialakítására, a nappalból éjszakává és fordítva, valamint a halál drámaiságának fokozására vagy bizonyos érzések kiemelésére és mérséklésére, Meir Vigoder sokat beszél erről a cikkében. A kísérőfilmben sok fotó is szerepel az izraeli megszállt területekről, Gázából, ahol évekig rendszeresen fotóztam, hogy az összes palesztint képviseljem, és mindazért, hogy megmutassam a mindennapi nehézségeket és a fájdalmat. És persze, éppen ezért, éveken keresztül nehéz volt ilyen „súlyos” fényképet közzétenni Izraelben.

V. Á.: Hogyan kezeli ezeket az összetett megközelítéseket a fotózás során, és milyen technikákat használ, hogy felerősítse a vizuális látványt?

E.R.: Mindegyik műalkotást, a *The WayTo The High Mountain* című projekt után neveztem el. Nem rögzítek helyet és évet a fotóimon.

A dokumentarista fényképezés alapja a panorámafotózás. A kiállításon látható panorámafotó-sorozatok a gázai határon készültek Hasselblad XPan kamerával, Kodak TRI-X 400-as negatívokra. A negatívok előhívása után gombaspórákat ültettem a negatív emulziójának tetejére, úgy, mint a kémiai vagy biológiai laboratóriumok üvegedényeiben a Petri-csészékben. A tenyészidő az én döntésem és a kert függvényei szerint alakult, a spórák kiültetése a fényképezett kompozíció szerint történik, a növekedést segítő olaj sötétben működik, ha a gombát fény éri, a növekedési folyamat leáll. Ahhoz, hogy a növekedésük megálljon fényt kell kapniuk, tehát alapvetően először jön a kettős expozíció, vagyis az analóg fotózás a gomba növekedésének megállítása érdekében, majd a szkennelés és végül a digitális nyomtatás következik. A filozófiai, tartalmi és esztétikai cél, hogy a folyamat kitörli a filmre nyomtatott és lefényképezett

emléket, néha csak a részeket, nem pedig az egészet, mert a belső és a külső konfliktus zónájában készültek ezek a felvételek. Kitörli az érzelmet, az emléket, a helyzetet is – és így ezzel a megfogalmazással összefüggésben – a fényképezés magát a valóságot ábrázolja. A gombák is a konc

epció részévé váltak.

V. Á.: A kiállításodhoz szorosan kapcsolódik egy átfogó művészeti fotóalbum, mesélnél egy kicsit a kiadványról?

E.R.: Ezek a szövegek további rétegeket adtak hozzá az intimitás fogalmához a fotográfiában, a részletek mélysége mellett további mély és innovatív perspektívákat is lehetővé tettek. A könyvxvii minden egyes fejezete egy komplex hangsávra, ütőhangszerekre van komponálva –azelőtt sok éven át zenéltem és doboltam –, így nagyszerű lehetőségnek tartottam, hogy mivel Rami Gabaival együtt játszottunk, különleges és egyedi hangzást építettünk fel és állítottunk össze minden egyes felvételhez és minden zenei fázishoz, úgy, hogy az egyes sorozatokat különböző módon értelmeztük. Harminc különböző dobon, ütőhangszeren és kisdobon játszottunk, hogy elérjük ezt a komplex és mély hangzást, amely az évad azonos című filmjét, a *The Way To The High Mountain*-t kísérte. Az albumon végül, két évig dolgoztunk együtt, a kiváló tervezővel Gay Sagee-vel, akivel közösen hoztuk létre a bonyolult koncepciót, mely magában foglalja teret, az albumot és a filmes megjelenítést, a magas minőségű nyomtatással készült kiadvánnyal együtt, alapos figyelmet fordítva minden egyes részletre. A művészeti albumot egy izraeli gyűjtő és filantróp támogatja, aki a névtelenség homályában szeretne maradni, azonban a kiállítás, a film és a könyv az ő támogatása nélkül nem valósulhatott volna meg.

V.A.: Mesélnél nekünk a Tal Angellel való igen izgalmas együttműködéséről is?

E.R.: Ez az életmű a lélek mélységeibe, bonyolult kapcsolatokon keresztül vezet. Talt még tizenhat évesen ismertem meg, amikor egy ifjúsági mozgalomnak voltam a vezetője, akkor szoros kapcsolat alakult ki közöttünk, majd két év múlva szerelmesek lettünk egymásba és együtt éltünk. Bonyolult időszakokon mentünk keresztül, szakítottunk, azután újra szerelmesek lettünk egymásba, hosszú időre megint szakítottunk, majd huszonöt év után visszatértünk a párkapcsolathoz, és a mai napig együtt élünk, dolgozunk és alkotunk. Talxix közeli és inspiráló személyiségge vált idővel számomra, mint nő, mint divattervező-designer és mint jógamester egyaránt.

V. Á.: Végezetül, mit gondolsz, mit visznek magukkal a nézők a kiállításodról, és milyen üzenetet vagy érzést szeretnél közvetíteni a számukra?

E.R.: Ez a kiállítás bensőséges, csendes és nyílt beszélgetésre invitál. Eleinte kemény tüntetésektől tartottunk, mindez azonban nem történt meg, a kiállítás közös, figyelmes, intim és nyílt diskurzusra késztet az együttélés és az élet érdekében. Ez a portugál demokrácia 50. éve, és jó alkalom arra, hogy a CPF műzeuman a békéről, a demokráciáról és a szabadságról beszélgessünk.

Lábjegyzet:

1*The Way to The High Mountain* – Eldad Rafaeli, Portugál Fotográfiai Központ, Porto, 2024.02.03. – 06.23.
2 https://www.imj.org.il
3 https://www.tamuseum.org.il/
4 https://www.herzliyamuseum.co.il
5 https://eldadrafaeli.co.il
6 https://photoisrael.org
7 CPF, Centro Português de Fotografia, www.cpf.pt
https://cpf.pt/the-way-to-the-high-mountain/
8 Fellebviteli Bíróság, 18. századi épület, amely a diktatúrának véget vető 1974-es portugál forradalomig börtönként működött.
9 A DGLAB – Könyvek, Levéltárak és Könyvtárak Főigazgatósága a portugál kulturális minisztériumtól függ. Ez működteti a portugál levéltári rendszert és koordinálja a közkönyvtári hálózatot. A DGLAB integrált könyv- és olvasás ösztönzési politikát is folytat, amely magában foglalja a portugál irodalom külföldi terjesztését is.
http://livro.dglab.gov.pt/sites/DGLB/English/Pages/DirectorateGeneralforBooksArchivesandLibraries.aspx
10 Ángela Ferreira (1958, Maputo). Szobrászatot tanult (1983) a Michaelis Képzőművészeti Egyetemen (Fokváros, Dél-afrikai Köztársaság) szerzett diplomát. 2003 óta a Lisszaboni Egyetem Képzőművészeti Karának adjunktusa. 2007-ben meghívást kapott, hogy képviselje Portugáliát az olaszországi Velencei Biennálén, a Lisszaboni Egyetem Képzőművészeti Karán és Mozambikban tanít.
https://angelaferreira.info/
11 Sabra vagy tzabar (héberül: צבר, többes számban: tzabarim), modern héber kifejezés, amely minden Izraelben született zsidót meghatároz. A kifejezés egy szívós, tüskés sivatagi növényre (kaktusz) utal, amelyet angolul tüskéskörte néven ismerünk, és amelynek vastag héja édes, puhább belsejét rejti. Az izraeli zsidókat ehhez a kaktuszhoz hasonlítják, mert állítólag kívülről nehezek, de belülről finomak és édesek.
12 https://www.magnumphotos.com/photographer/gilles-peress/
13 Tal Angel izraeli divattervező és művész, a new york-i Parson'sSchool of Designban és Párizsban végzett.
https://talangel.com/
14 Meir Wigoder a Šapir Főiskola Kommunikációs Iskolájának fotográfia szakát vezeti; a Tel Avivi Egyetem Művészeti Karán (The David and Yolanda Katz Faculty of the Arts) fotótörténetet és elméletet tanít. Jelenleg a sokkfotózás és a traumatikus képek izraeli nemzeti identitás építésében játszott szerepéről ír.
15 Shiri Artzi (1972, Tel Aviv) forgatókönyvíró, szerző. A Thelma Yellin iskolában tanult drámát. A kilencvenes évek elején franciát tanult a Sorbonne-on, filozófiát és héber irodalmat a Héber Egyetemen, ugyanakkor irodalmi kritikákat írt és animációs filmeket szinkronizált. A 2000-es évek elejétől kulturális és irodalmi műsort vezetett a televízióban. Az első könyve: *Mud* címmel, 2006-ban jelent meg.
https://www.xargol.com/index.php?cat=2&name=o_fiction&state=2&book=1080
16 Ángela Ferreira nemzetközi kurátor bevezető szövegének részlete a kiállítási enteriőrben.
Fordította a szerző: Vedres Ágí ©2024
17 Luini, Bernardino(1480–1532): *Salome Keresztelő Szent János fejével*, olaj, vászonra kasírozva, 62x55 cm, 1520-1530, Musée du Louvre
https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010062246
18 Gilles Peress francia fotográfus idézetének részlete a kiállítási enteriőrben.
Fordította a szerző: Vedres Ágí ©2024
https://talangel.com/products/the-way-to-the-high-mountain-the-book
19 Eldad Rafaeli:*The Way to The High Mountain*, Kiadó: Photo Active - Eldad Rafaeli, Israel. Kiadás éve: 2019. Méret: 27,5 x 21,5 cm. 284 pp. Szöveg angolul és héberül. Héber fordítás: Merav Zaks Portal
https://talangel.com/products/the-way-to-the-high-mountain-the-book
20 A *Tal Angel* az izraeli divattervező és művész Tal Angel új márkája. Az elmúlt 18 évben a Bikaleh életmódmárka vezető tervezője volt, most pedig egy új, világszerte értékesített textil kiegészítőkből álló márkát indított. Eldad és Tal Angel együttműködve egy kapszulakollekciót készített sálakból, amelyek ezeket a műveket kísérik. Lásd: https://talangel.com/collections/the-way-to-the-high-mountain-collection

Fotóművészet (c) 2012-2026 Minden jog fenntartva!